

**UBEK
ICSE**

**III. International
Congress on Science and Education**

▼ Proceedings ▲

21th- 24th March 2019

Afyonkarahisar-TURKEY

**International Congress on Science and Education 2019 (ICSE2019) Proceedings
Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi 2019 (UBEK2019) Tam Metin Bildiri Kitabı
21-24 March 2019 Afyonkarahisar, Turkey**

Yayın No. : 2352
ISBN :
Basım Sayısı : 1.Basım

© Copyright 2019, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

SPONSORS AND PARTNERS

AKADEMİK YAYINCILIK

COMMITTEES

Congress Honorary Chair

Prof. Dr. Mustafa SOLAK
(Rector, Afyon Kocatepe University)

Congress Chair

Prof. Dr. Murat PEKER
(Dean, Faculty of Education, Afyon Kocatepe University)

Chair of Organizing Committee

Prof. Dr. Gürbüz OCAK, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Congress Organizing Committee

Assoc. Prof. Dr. Bülent AYDOĞDU, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Eray EĞMİR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Fatih GÜNGÖR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Fatih ÖZDİNÇ, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Ahmet Murat UZUN, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Scientific Committee

Prof. Dr. Mustafa ERGÜN (Honorary President)
Emeritus Prof. Dr. Merv HYDE, University of Sunshine Coast, AUSTRALIA
Prof. Dr. Abdel-Badeeh M. SALEM, Ain Shams University, EGYPT
Prof. Dr. Adem DURU, Uşak University, TURKEY
Prof. Dr. Adnan BAKI, Karadeniz Technical University, TURKEY
Prof. Dr. A. Ali GAZEL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. Ahmet SABAN, Necmettin Erbakan University, TURKEY
Prof. Dr. Ali YILDIRIM, Orta Doğu Teknik University, TURKEY
Prof. Dr. Arif ALTUN, Hacettepe University, TURKEY
Prof. Dr. Asuman Seda SARACALOĞLU, Adnan Menderes University, TURKEY
Prof. Dr. Aytunga OĞUZ, Dumlupınar University, TURKEY
Prof. Dr. Behçet ORAL, Dicle University, TURKEY
Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK, Ankara University, TURKEY
Prof. Dr. Bünyamin AYDIN, Alanya Alaaddin Keykubat University, TURKEY
Prof. Dr. Celal DEMİR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN, Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY
Prof. Dr. Ercan AKPINAR, Dokuz Eylül University, TURKEY

Prof. Dr. Erdal TOPRAKÇI, Ege University, TURKEY
Prof. Dr. Erdiñ ÇAKIROĞLU, Middle East Technical University, TURKEY
Prof. Dr. Erdoğan BAŞAR, Ondokuz Mayıs University, TURKEY
Prof. Dr. Ersin KIVRAK, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. Gül ÜNAL ÇOBAN, Dokuz Eylül University, TURKEY
Prof. Dr. Gülay EKİCİ, Gazi University, TURKEY
Prof. Dr. Hakan TÜZÜN, Hacettepe University, TURKEY
Prof. Dr. Hakkı YAZICI, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. Hayati AKYOL, Gazi University, TURKEY
Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. İbrahim EROL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. İbrahim MUTLU, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. İsa KORKMAZ, Necmettin Erbakan University, TURKEY
Prof. Dr. Jale ÇAKIROĞLU, Middle East Technical University, TURKEY
Prof. Dr. Khalil Md NOR, Universiti Teknologi Malaysia, MALAYSIA
Prof. Dr. Kürşat YENİLMEZ, Eskişehir Osmangazi University, TURKEY
Prof. Dr. Kürşad YILMAZ, Dumlupınar University, TURKEY
Prof. Dr. Liliana Mihaela MOGA, Dunarea de Jos University of Galati, ROMANIA
Prof. Dr. Murat ALTUN, Uludağ University, TURKEY
Prof. Dr. Murat PEKER, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL, Anadolu University, TURKEY
Prof. Dr. Orhan KARAMUSTAFAOĞLU, Amasya University, TURKEY
Prof. Dr. Philip GARNER, The University of Northampton, UK
Prof. Dr. Sadi SEFEROĞLU, Hacettepe University, TURKEY
Prof. Dr. Salih ÇEPNİ, Uludağ University, TURKEY
Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ, Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY
Prof. Dr. Satılmış TEKİNDAL, Kocaeli University, TURKEY
Prof. Dr. Selahattin GELBAL, Hacettepe University, TURKEY
Prof. Dr. Seval FER, Hacettepe University, TURKEY
Prof. Dr. Sevilay KARAMUSTAFAOĞLU, Amasya University, TURKEY
Prof. Dr. Şeref MİRASYEDİOĞLU, Başkent University, TURKEY
Prof. Dr. Soner Mehmet ÖZDEMİR, Mersin University, TURKEY
Prof. Dr. Tayyip DUMAN, Bozok University, TURKEY
Prof. Dr. Tuđrul Kandemir, Afyon Kocatepe Üniversitesi, TURKEY
Prof. Dr. Uđur TÜRKMEN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN, Yıldız Technical University, TURKEY
Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ, Gazi University, TURKEY
Prof. Dr. Yüksel DEDE, Gazi University, TURKEY
Prof. Dr. Ziya ARGÜN, Gazi University, TURKEY

Prof. Dr. Zühal ÇUBUKÇU, Eskişehir Osmangazi University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Ahmet ÇOBAN, Dicle University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Ahmet TEKBIYIK, Recep Tayyip Erdoğan University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Ali Sabri İPEK, Recep Tayyip Erdoğan University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Andrea Elena MATIC, Dunarea de Jos University of Galati, ROMANIA
Assoc. Prof. Dr. Aykut Emre BOZDOĞAN, Gaziosmanpaşa University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Bilge TAŞKIN-CAN, Pamukkale University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Bülent AYDOĞDU, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Demet YAYLI, Pamukkale University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Emel Funda TÜRKMEN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Fatih FİDAN, Afyon Kocatepe Üniversitesi, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Fatih KARAKUŞ, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Gülsüm HAZMAN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Gürbüz OCAK, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Hacer Hande UYSAL-GÜRDAL, Gazi University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Hilal AKTAMIŞ, Adnan Menderes University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. İjlal OCAK, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Mustafa DOĞAN, Yıldız Technical University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Münevver CAN YAŞAR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Nil DUBAN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Nilgün TATAR, Alanya Alaaddin Keykubat University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Nilgün YENİCE, Adnan Menderes University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Nusret KOCA, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Olena MELNYK, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, UKRAINE
Assoc. Prof. Dr. Osman BİRGİN, Uşak University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Said TAŞ, Süleyman Demirel University, TURKEY
Assoc. Prof. Dr. Süleyman YAMAN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Bayram ÇETİNKAYA, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Didem İNEL, Uşak University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Eray EĞMİR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Etuğrul ERGÜN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Fatih GÜNGÖR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Fatih ÖZDİNÇ, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. İlker Kiraz, Pamukkale University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Iryna PINCHUK, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, UKRAINE
Asst. Prof. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Levent ÇELİK, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. M. Emin TÜRKOĞLU, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. M. Recai TÜRKMEN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKIR, Mehmet Akif Ersoy University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Mehmet ERKOL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Mehmet KAHRAMAN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Mücahit GÜL TEKİN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Nuray KURTDEDE FİDAN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Nermin Karabacak, Recep Tayyip Erdoğan University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Nezahat. H. KARACA, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Nimet AKIN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Özgün UYANIK, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Rıdvan ELMAS, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Salih PAŞA, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Yrd. Doç. Dr. Serhat YILDIZHAN, Afyon Kocatepe Üniversitesi, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Serkan BULDUR, Cumhuriyet University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Tuğba SELANİK AY, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Ahmet Murat UZUN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Bilal UYSAL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Erhan ÜNAL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Kateryna NOVIKOVA, Alcide de Gasperi University of Euroregional Economy in Józefów, POLAND
Dr. Luminița TODEA, Technical University of Cluj Napoca, ROMANIA
Dr. M. Kürşat KOCA, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Małgorzata KANIEWSKA, Alcide de Gasperi University of Euroregional Economy in Józefów, POLAND
Dr. Nuray YILDIRIM, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Ramona DEMARCSEK, Technical University of Cluj Napoca, ROMANIA
Dr. Selcen Süheyla ERGÜN, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Stefania Cristina MIRICA, Dunarea de Jos University of Galati, ROMANIA
Dr. Tuğçe AKYOL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Yunus Emre YÜKSEL, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Dr. Zarina MUSTAFA, University Science Malaysia, MALAYSIA

Secreteriat

Asst. Prof. Dr. Eray EĞMİR, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Asst. Prof. Dr. Koray KASAPOĞLU, Afyon Kocatepe University, TURKEY
Burak OLUR, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Web Design and Update

Dr. Ahmet Murat UZUN, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Fatih GÜNGÖR, Afyon Kocatepe University, TURKEY

EDITORS

Prof. Dr. Murat PEKER, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Prof. Dr. Gürbüz OCAK, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Bülent AYDOĞDU, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Eray EĞMİR, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Fatih GÜNGÖR, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Fatih ÖZDİNÇ, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Koray KASAPÖĐLU, Afyon Kocatepe University, TURKEY

Dr. Ahmet Murat UZUN, Afyon Kocatepe University, TURKEY

ULUSLARARASI BİLDİRİLİ KONUŞMACILARIMIZDAN BAZILARI...

Denver J. Fowler,
ABD

Yassine Aoussar,
Fas

Abdullah Ali Elhatari,
Katar

Raj Mehrotra,
Hindistan

Iryna Berezovska,
Ukrayna

Majed Al Khawaja,
Ürdün

Dounia Bakel,
Cezayir

Diyamet İşleri Başkanlığınca Yürütölen ADRB Faaliyetlerinin Yaygın Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Eyüp KURT, AKÜ, Türkiye, ekurt@aku.edu.tr

Öz

Kısaca ADRB olarak adlandırılan ve Diyanet İşleri Başkanlığınca 2003 yılında pilot olarak uygulanmaya başlatılan Aile ve Dini Rehberlik Bürosu çalışmaları, toplumun temel birimi olan ailenin dini içerikli soru ve sorunlarına dönük, çözüm önerileri sunmak amacıyla çeşitli faaliyetler ile hizmet üretmektedir.

81 il ve pek çok ilçede müftölkler bünyesinde işlevselliğini devam ettiren bu birimler, din görevlilerinden oluşan ekiplerle, milli ve manevi değerlere bağlı aile yapılarının kurulması, aile birliğinin desteklenmesi gayesiyle toplumsal bir sorumluluk üstlenmişlerdir.

Bürolara telefon, e-posta vb. iletişim kanallarıyla yahut bire bir ulaşarak sorunlarına çözüm bekleyen vatandaşlara yönelik olarak yapılan çalışmaları, diğer kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içerisinde yürütölen pek çok proje de desteklemektedir. Aile ile ilgili farkındalık oluşturma amaçlı panel, konferans, seminer vb. etkinlikler, aile ve evlilik okulu gibi eğitimler, aile içi şiddet, kız çocuklarına dönük cinsiyet ayrımcılığı, töre cinayetleri, madde bağımlılığı vb. olumsuz davranışları engellemeye yönelik bilinç kazandırmaya matuftur.

Kadın, yaşlı, genç, çocuk ve engellilere yönelik yapılan programlar, duyarlılığı geliştirmek ve çözüm odaklı yol izlemek adına, Başkanlıkça ailenin güçlendirilmesi için, etkili bir hizmet dokusu oluşturabilmek maksatlı planlanmış çalışmalardır.

Tebliğde; doğru bilgiyi sunarak sağlıklı bir toplum oluşturmak için farklı kurumlarda ve mekânlarda sürdürölen bu çalışmalardan yola çıkılarak, örnekler eşliğinde ADRB faaliyetlerinin etkinliği irdelenecek, fırsatlar ve dezavantajlar bağlamında bunların kurumsal bazda nasıl daha faydalı olabileceği üzerinde fikirler ve öneriler geliştirilerek teklifler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Diyanet İşleri Başkanlığı, Aile ve Dini Rehberlik Bürosu, Din Eğitimi

Abstract

The Family and Religious Guidance Bureau, which is called as ADRB and started to be implemented as a pilot in 2003 by the Directorate of Religious Affairs, produces services with various activities in order to offer solutions to the religious questions and problems of the family, which is the basic unit of society.

In 81 provinces and in many districts, these units, which maintain their functionality within the body of muftis, have undertaken a social responsibility with the aim of supporting family unity and the establishment of family structures connected with national and spiritual values with the teams composed of religious officials.

Telephone, e-mail, etc. In addition, the work carried out in cooperation with other institutions and organizations also supports the efforts made by citizens to reach their problems by means of communication channels or by reaching them one by one. To raise awareness about family, panels, conferences, seminars etc. such as activities, family and marriage school, family violence, gender discrimination against girls, honor killings, substance abuse, etc. to raise awareness of negative behaviors.

Programs for women, the elderly, the young, the children and the disabled are intended to develop an effective service tissue for the strengthening of the family by the Presidency in order to develop sensitivity and follow a solution-oriented path.

Communiqué; In order to create a healthy society by presenting the right information, we will examine the effectiveness of ADRB activities in the light of these studies and offer suggestions and suggestions on how they can be more useful on an institutional basis in the context of opportunities and disadvantages.

Keywords: Directorate of Religious Affairs, Family and Religious Guidance Office, Religious Education

Giriş

Diyanet İşleri Başkanlığınca 2003 yılında pilot olarak uygulanmaya başlatılan Aile ve Dini Rehberlik Bürosu çalışmaları, toplumun temel birimi olan ailenin dini içerikli soru ve sorunlarına dönük, çözüm önerileri sunmak amacıyla çeşitli faaliyetler ile hizmet üretmektedir.

Bürolara telefon, e-posta vb. iletişim kanallarıyla yahut bire bir ulaşarak sorunlarına çözüm bekleyen vatandaşlara yönelik olarak yapılan çalışmaları, diğer kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içerisinde yürütülen pek çok proje de desteklemektedir. Aile ile ilgili farkındalık oluşturma amaçlı panel, konferans, seminer vb. etkinlikler, aile ve evlilik okulu gibi eğitimler, aile içi şiddet, kız çocuklarına dönük cinsiyet ayrımcılığı, töre cinayetleri, madde bağımlılığı vb. olumsuz davranışları engellemeye yönelik bilinç kazandırmaya matuftur.

Kadın, yaşlı, genç, çocuk ve engellilere yönelik yapılan programlar, duyarlılığı geliştirmek ve çözüm odaklı yol izlemek adına, Başkanlıkça ailenin güçlendirilmesi için, etkili bir hizmet dokusu oluşturabilmek maksatlı planlanmış çalışmalardır.

Çalışmamızda; doğru bilgiyi sunarak sağlıklı bir toplum oluşturmak için farklı kurumlarda ve mekânlarda sürdürülen bu çalışmalardan yola çıkılarak, örnekler eşliğinde ADRB faaliyetlerinin etkinliği irdelenecek, fırsatlar ve dezavantajlar bağlamında bunların kurumsal bazda nasıl daha faydalı olabileceği üzerinde fikirler ve öneriler geliştirilerek teklifler sunulacaktır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi ile tasarlanmıştır. Yapılan çalışma, konuyla ilgili kitap, dergi ve makalelerde yer alan yaygın din eğitimi bağlamında ADRB çalışmalarının derinlemesine betimlenebilmesi, var olan durumun detaylı bir şekilde yorumlanabilmesi ve bu yorumlara dayalı olarak kapsamlı öneriler getirilebilmesi için doküman incelemesinin yapıldığı nitel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; eğitim, yaygın eğitim, din eğitimi kategorilerinde yapılan çalışmalar oluşturmaktadır. Bunlar konuyla ilgili yapılan araştırmalardır. Bunların künyelerine de “Kaynakça” bölümünde yer verilmiştir. Herhangi bir mekân ve zaman sınırlaması çerçevesinde yapılan çalışmalar, tek bir kesime yönelik istatistik verilerine dayalı çalışmalar, sınırlı bilgi sağlayacağı gerekçesiyle, evrene dâhil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama amacıyla, yaygın din eğitimi ve hutbe konusunda yayımlanmış kaynaklar üzerinde öncelikle alanyazın taraması yapılmış, konuyla ilgili makale, tez ve kitaplara ulaşılmaya çalışılmış ve bunların incelenip değerlendirilmesi ile birlikte konu hakkında ön bilgiler elde edilmiştir.

ADRB'nin Tanımı

Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çatısı altında bir birim olan Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı, toplumun temelini oluşturan aile kurumunun sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi için, Türk aile yapısını da korumanın bilinci içerisinde aileye ve aile bireylerine yönelik çalışmalar yapar. Ayrıca toplumun dini hayatını sağlıklı, doğru ve huzurlu bir şekilde yerine getirebilmesi için topluma dini rehberlik hizmetleri sunar.

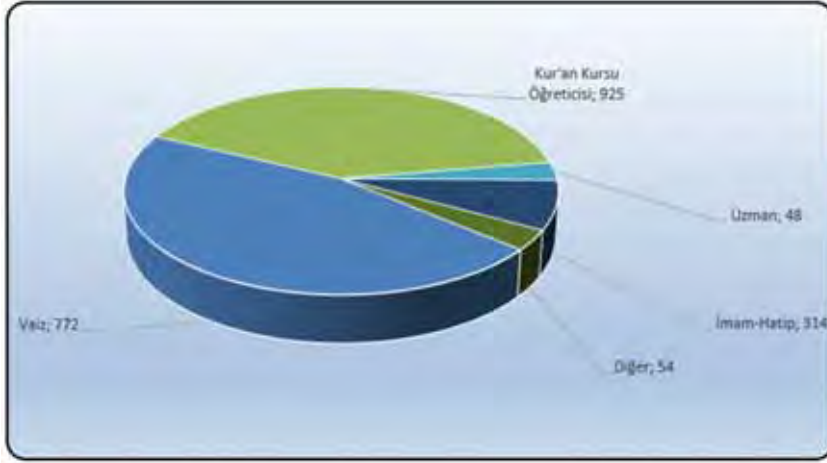
Din görevlileri resmi hizmet tanımlarına uygun olarak din hizmetlerinin doğru ve etkin şekilde sunumunun yanı sıra vatandaşlarımızla yakın ilişki içinde olmaları sebebiyle, dini konularda danışmaya yönelik pek çok müracaat ile de karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu danışma taleplerinin din ile ilgili olan kısmına bizzat cevap vermek, ayrıca gerekli olan durumlarda müracaat edenin sağlık, hukuk ve güvenlik birimleri gibi ilgili kurumlara yönlendirmek amacıyla il müftülükleri bünyesinde bir danışma birimi olarak Aile ve Dini Rehberlik Büroları hizmete açılmıştır. Bürolar dinî danışma ve rehberlik birimleri olup 633 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak görev yapmaktadırlar (<https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Detay/99/aile-ve-dini-rehberlik-b%C3%BCrolar%C4%B1>, 2018).

Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının oluşturulabilmesi için il müftülüklerinin teklifleri ve valiliklerin onayları şarttır. Ayrıca ilçelerde de bu bürolar açılabilmekte olup, sorumluluğu yine il müftülüğü bünyesindedir. Açılış izni alınan bürolarda tefriş ile vatandaşın ulaşımını kolaylaştıracak gerekli telefon ve e-posta adresleri yine müftülükler tarafından temin edilmektedir.

Kısaca “ADRB” olarak nitelendirilen ve Diyanet İşleri Başkanlığınca 2003 yılında pilot olarak uygulanmaya başlanılan Aile ve Dini Rehberlik Bürosu çalışmaları, toplumun temel birimi olan ailenin dini içerikli soru ve sorunlarına dönük, çözüm önerileri sunmak amacıyla çeşitli faaliyetler ile hizmet üretmektedir.

81 il ve 293 İlçe Müftülüğüne bağlı olarak görev üstlenen bürolarda; 1457'si kadın, 721'i de erkek olmak üzere toplam 2178 kişi görevlendirilmiştir (<https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/Detay/99/aile-ve-dini-rehberlik-b%C3%BCrolar%C4%B1>, 2018). Müftülükler bünyesinde işlevselliğini devam ettiren bu birimler, din görevlilerinden oluşan ekiplerle, millî ve manevî değerlere bağlı aile yapılarının kurulması, aile birliğinin desteklenmesi gayesiyle toplumsal bir sorumluluk üstlenmişlerdir.

Aile ve Dini Rehberlik Bürolarında 2017 yılı itibarıyla görev yapan personelin unvanına göre dağılımı aşağıdaki gibidir.

Sorunlarına çözüm bekleyen vatandaşlar, bürolara telefon, e-posta vb. iletişim kanallarıyla yahut bire bir ulaşabilmektedirler.

ADRB büroları genellikle müftülüklerde, bazı büyük şehirlerde müftülük dışındaki mekânlarda da oluşturulabilmektedir. Bürolardaki topluma yönelik yaygın eğitim faaliyetlerini, ADRB vaizleri koordine etmektedirler.

Yapılacak çalışmalarda 4 yıllık dini yükseköğretim mezunu müftü, vaiz, Din hizmeti uzmanı, Kur'an Kursu Öğreticileri, İmam Hatipler ve diğer kurumlardan görevliler protokoller çerçevesinde görev almaktadırlar. Bürolarda görevlendirilen kadın ve erkek din görevlilerinin konuşma, dinleme ve problem çözme hususlarında iletişim becerileri güçlü, aileye yönelik problemlere, yaşanan sıkıntılara vakıf ve toplumsal hassasiyetlere duyarlı ve bu alanda dini bilgi açısından yeterli donanıma sahip olmasına özen gösterilmektedir.

ADRB Çalışma yönergesi 7. maddeye göre;

"Görevlendirilecek vaizlerin görev alanıyla ilgili konularda birikim ve tecrübeye, kendisine yöneltilecek dini soruları cevaplandırma yeteneğine ve iletişim becerisine sahip ve diğer kurumlarla iş birliği kurabilecek personel olmasına dikkat edilir".

Aynı maddeye istinaden; "Kadın, genç, çocuk ve aile konularında akademik çalışma yapanlara görevlendirmelerde öncelik verilir" (<https://dinhizmetleri.diyadinet.gov.tr/Detay/100/sosyal-hizmet-kurumlar%C4%B1nda-din%C3%AE-dan%C4%B1%C5%9Fmanl%C4%B1k-manevi-destek-faaliyetleri>, 2018). Görevliler hizmet içi eğitiminden geçirildikten sonra bürolarda çalıştığından daha donanımlı oldukları görülmektedir.

Büroların ihtiyaç hissettikleri zamanlarda maddi giderleri müftülüklerce karşılanmaktadır. Ayrıca bürolara başvuran kişilerin kişisel bilgileri hiçbir zaman başka kimselerle paylaşılmamakta ve sorulan sorular yahut anlatılan sorunlar özetlenerek karteks adı verilen kişisel bilgi kartları biçiminde müftülükteki bilgisayarlarda arşivlenerek aralıklarla Başkanlığa gönderilmektedir.

ADRB 'nin Görev ve Yetkileri

Diyanet İşleri Başkanlığı Aile ve Dinî Rehberlik Büroları Çalışma Yönergesinin 5. maddesine göre; Büronun Amaçları arasında "Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapılan protokol çerçevesinde anılan Bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşlarda dinî rehberlik ve manevi destek hizmeti sunmak" yer almaktadır.

"Öğrenci yurdu, gençlik merkezi, fabrika vb. gibi mekânlarda dini içerikli programlar düzenlenmek" 5. maddede yer alan bir diğer husustur.

Özellikle aile ile ilgili konularda seminer, panel, konferans, çalıştay gibi program ve projeler gerçekleştirmek büroların görevlerindedir. Gerekğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar yapmak, yine ADRB'nin amaçlarındandır.

Müftülükler, gerek görsel ve işitsel medya aracılığıyla, gerekse el ilanı, broşür ve diğer etkinlikler aracılığıyla, kendi illerindeki Aile ve Dini Rehberlik Bürolarını halka tanıtmaktadırlar.

Anılan büroların ortak görevleri, yönergenin 8. maddesiyle düzenlenmiştir. Buna göre;

"İlgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan protokoller çerçevesinde dinî rehberlik hizmetlerini sürdürmek",

"Kadın, genç, çocuk ve aile ile ilgili olarak ulusal/uluslararası kabul edilen gün ve haftalarda etkinlikler düzenlemek veya düzenlenen etkinliklere katkı sağlamak",

“Görevli bulunduğu bölgenin dinî, millî, ahlaki, sosyal ve kültürel yapısını göz önünde bulundurarak ihtiyaca uygun projeler üretmek”, “Sosyal hizmet kurumlarında planlanan manevi destek hizmetlerinde görev almak”, bu büroların görevlerindedir.

Büroların çalışma esaslarının 9.maddesi 3. fıkrasına göre;

“Büroya başvuran kişiler, sorunları dikkate alınarak gerektiğinde adli makamlara, kolluk kuvvetlerine, İl Sağlık Müdürlükleri ile Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri veya ilgili birimlerine yönlendirilir”.

9. Maddenin 5. fıkrasına göre;

“Büroların bulunduğu bölgenin dinî, millî, ahlaki, sosyal ve kültürel yapısı ile bu yapının özelliklerinden doğan fert ve toplum davranışları göz önünde bulundurularak ihtiyaca uygun projeler üretilmesi sağlanır. Aile konusunda yürütülen ulusal/bölgesel proje ve eğitimler takip edilerek büro personelinin bu eğitimlere katılması desteklenir”.

“Çocuk Destek Merkezleri öncelikli olmak üzere çocuk evleri, çocuk evleri sitesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında koruma ve bakım altında olan çocuklara uygulanmak amacıyla hazırlanan değerler eğitimi programının uygulanması sağlanır”.

Bütün bu görevler ifa edilirken toplumu kucaklayıcı bir tarzda, samimi bir üslup benimsenmesi Başkanlıkça talep edilmektedir. Ayrıca muhatap kitlenin donanımı da dikkate alınarak onların seviyesine uygun bir tarzda görev yapılması istemektedir.

ADRB Faaliyetlerinin Yaygın Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi

Mevcut Aile ve Dini Rehberlik Bürosu faaliyetleri dikkate alındığında; bu çalışmaların geniş bir yelpazeye yayılabileceği görülmektedir. Dileyen her vatandaşın, dini içerikli soru ve sorunlarında, müftülüğe ulaşabilmesi, doğru bilgiler alabilmesi, elbette ülkemiz adına önemli bir kazanımdır. Fakat bununla birlikte, aile ile ilgili konularda her ne kadar dini bir yönü olsa da, bu hususlarda öncelikle müftülüğe başvurmak genellikle vatandaşın aklına gelmemektedir. Bu konuda belki de Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının tanıtımlarının yeterince yapılamıyor olmasının önemli bir payı vardır.

Büro görevlilerinin Çocuk evleri, Huzurevleri, Cezaevleri, okullar, KYK yurtları, Camiler, Kur'an Kursları (Aydın, 2008, s. 105) ve onay alınacak her mekânda, zaman ve zeminde çalışma yapabilecekleri düşünüldüğünde, yaygın eğitim faaliyet kapsamının oldukça geniş olduğu fark edilecektir.

Ne var ki her büro görevlisi hizmet içi eğitimden geçirilmiş olsa bile, yeni atanıp göreve başladığı süreçte, kendini yeterli hissetmemektedir. Bunda ilahiyat fakültelerindeki eğitim eksikliğinin payı oldukça yüksektir denilebilir. Nitekim fakültede bu bağlamda bir branşlaşmaya dönük seçmeli ders bile mevcut değildir.

İlahiyat fakültelerinde, aile ile ilgili nikah, boşanma, miras, akrabalık ve süt akrabalığı vb. konularda gerekli fihhi hükümler İslam Hukuku derslerinde öğrencilere öğretilirken, Din Sosyolojisi, Din Psikolojisi ve Din Eğitimi derslerinde genel olarak aile ilgili konulara değinilmektedir. Bu bağlamda ilahiyatlarda okutulan formasyon derslerinde de bürolara gelen soru ve sorunlara merhem olacak nitelikte bilgilerden ziyade yalnızca genel bilgi mahiyetinde anahtar vazifesi görecek hususlar yer almaktadır.

Bürolara başvuran çoğu kimselerin psikolojik, ekonomik ve hukuksal sorunlarını bile, din görevlisine aktarmak istedikleri görüldüğünden aslında bu büroların ne denli önemli bir vazifeyi ifa edebileceği ihtimali izahtan varestedir.

İşte tam da bu minvalde dinin, hayatın her alanı ile ilgili bir söylemi olacağından yola çıkarak, dini duyarlılığı olan herkesin sorunlarını bu bürolarda çözmek istemesini çok da yadırgamamak ve yabana da atmamak gerekmektedir. Ne var ki gerek yasal çerçeve ve gerekse büro görevlisinin donanımı sınırlı olduğundan yalnızca deva kabilinden müracaat eden muhatabı dini konularda bilgilendirip, geri kalan kısımlarda sorunun durumuna göre bir psikoloğa yahut hukukçuya ya da aile danışmanına vb. yönlendirmesi görevi gereğidir.

Öyleyse yaygın din eğitimi açısından yapılabilecekleri iki kısımda değerlendirmek yerinde olacaktır:

Birinci kısımda, müftülüklerle ailevi sorunları dolayısıyla gerek yüz yüze, bazen telefonla ya da e-posta vesilesiyle müracaat eden vatandaşlara yönelik yapılan çalışmalar, ikinci kısımda ise; büro personelinin yasal onaylar çerçevesinde halkın her kesimine dönük olarak yürüttüğü faaliyetler...

Birinci bölümle ilgili olarak, büro görevlilerinin ülke çapında üstün bir başarıya imza attıkları söylenemez. Bunda branşlarına ve yaptıkları işe dönük aldıkları eğitimin yetersizliği önemli bir etkidir. Ayrıca etkili bir yaygın eğitimin gerçekleştirilmesinde, iletişimi oldukça güçlü, çok yönlü olarak kendini farklı dallarda yetiştirmiş olmanın ve bu işi memur zihniyetinden öte bir anlayışla yapmanın önemi büyüktür.

Ayrıca aileye dini manada danışmanlık yapmak bir süreç gerektirir. Bu konuda tam doğru teşhisi koyabilmek için, soru ile gelen vatandaşın, gerektiğinde belki onlarca soru sormak gerekebilir. Bu da ancak yüz yüze görüşmelerde daha verimli yapılabilmektedir. Telefon ve e-posta yolu ile ulaşan kimselere ancak kısıtlı ve dar çerçevede cevap vermek gerekecektir. Bu da hem teşhis koyma hem de çözüm sürecini tam olarak takip edebilme imkânını bazen sağlamayabilir. Soru ve sorunlar başvuruda bulunanın tekrar tekrar gelmesi yahut kendinin talebiyle ve durumunu anlatmasıyla ancak takip edilebilmekte ve netlik kazanmaktadır.

Devlet, vatandaşının maddi ve manevi sağlığını koruma yolunda ilerleyecekse bu bağlamda farklı birimleri aynı çatı altında toplayarak, valilik koordinatörlüğünde, daha kısa vadeli çözümler üreten ve takibi kolaylaştıracak etkin bir uygulamaya geçebilmelidir.

Mesela Müftülüğe gelen aile ile ilgili soru ve sorunlar, hem hukuku, hem psikolojiyi, bazen emniyeti bazen maddi konuları içermektedir. Eğer Valilikler bünyesinde, aile ilgili problemler konusunda, aynı çatı altında bir birim oluşturulursa ve etkin bir tanıtımla vatandaşlar buralara yönlendirilirse, o takdirde sorunlar yalnızca tek birim tarafından dinlenip kısmen çözülmek zorunda kalmayacaktır.

İkinci kısımla ilgili olarak; her kesimden halka götürülen faaliyetler kapsamında yine derde deva çözümlerin üretilmesi açısından düzenlenecek etkinliklerin, valilikler bünyesinde görevlendirilecek ekiplerle birlikte din görevlisinin de katkısıyla sürdürülmesi yerinde olacaktır. Yaygın eğitim kapsamında, toplumun farklı birimlerine yönelik yapılacak çalışmaların valilik desteğiyle duyuru ve tanıtımlarının yapılması, katılımın sağlanması ve koordinasyonu ile daha verimli işler çıkartılabilir. Bu konuda görevlilerin gönüllülük esasına göre seçilmesi de başarıyı olumlu etkileyecektir.

Dikkat çeken başka bir husus da; gerek ADRB’de çalışmak isteyen görevlilerin gerekse müftülükler müracaat eden başvuru sahiplerinin çoğunluğunun kadınlardan oluşmasıdır. Oysa ülkemizde aile ile ilgili soru ve sorunları olan yalnızca kadınlar değildir. Yaygın din eğitimi çalışmalarından faydalanmak elbette her bireyin hakkıdır. Özellikle boşanmaların arttığı, aile yuvalarının daha çok sarsıldığı günümüzde, şartlar daha düzgün hale getirilerek her vatandaşın istediğinde aile ilgili sorununu, rahatlıkla dile getirip çözüm alabileceği ortamlar oluşturulması elzemdir.

Teklif ve Öneriler

-ADRB faaliyetleri kapsamında, gerek Diyanet İşleri Başkanlığının merkez birimince belirlenen projelerinde, gerekse değişik illerde bu bağlamda gerçekleştirilen projelerde, farklı kurumların katkıları ile birlikte yaygın din eğitimi faaliyeti açısından örneklik teşkil eden çalışmalar bulunmaktadır.

- Aile ile ilgili yaygın din eğitimi çalışmalarının daha verimli olabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığınca TÜİK ile işbirliği halinde, anketler düzenlenerek ve araştırmalar yapılarak, aile ile ilgili, bölgesel sorunlar haritası çıkartılmalıdır.

-Bu sorunlar çeşitli toplantı, atölye çalışmaları, çalıştay vb. etkinliklerle masaya yatırılmalı ve hedef kitleye dönük, bölgesel yahut yöresel çözüm önerileri hazırlanmalıdır.

-Çözüm önerileri hazırlanırken geniş çaplı istişareler ile toplum özeline yönelik stratejiler üretilmelidir.

-Belirlenen yöntemlerin paket programlar olarak kalması yahut hedef kitleye doğru yöntemle uygulanmaması yine eğitimin gerçekleşmesi hedefine ulaştırmayacağından, raflardan inen ve işlevselliği olan yöntemlerin doğru biçimde uygulanmasına ve takibinin devlet kurumları tarafından özenle yapılmasına gayret gösterilmelidir.

-ADRB bünyesinde, doğru zaman ve doğru yöntemler seçildiğinde, maddi kaynaklar yeterli kullanıldığında ve farklı kurumlarla iş birliği yapıldığında, Yaygın Din Eğitimi açısından bizzat bireylere dokunan başarılı çalışmalar çıkabilmektedir.

- Aileye, Kur’an’ı ve Hz. Peygamber’i referans alarak destek olmaya çalışan personel, ilklerin sözcüsü ve ilk uygulayıcısı olan Peygamberi iyi tanımalı ve topluma doğru anlatılmalıdır (Müftüoğlu, 2012, s. 159). O dönemin sosyolojik yapısını ve söylemlerini güncelleyerek yapılan bir yaygın eğitim ancak faydalı olacaktır.

-ADRB temsilcilerinin olumlu kişilik özelliklerine sahip ve aile yönüyle başarılı bir profile sahip olanlardan seçilmesi, onların örnekliliğini ve verimliliğini arttıracaktır (Peker, 2014, s. 312).

-Din yalnızca ibadet boyutuna indirgenemez. Toplumsal her konuda dinin ölçütleri vardır. ADRB çalışmaları da toplumun her kesimine yönelik farklı faaliyetleri kapsadığından, dini içerikli soru ve sorunların da toplumsal boyutları bulunduğundan farklı kurumlarla iş birliği kaçınılmaz olmaktadır. Bu yüzden özellikle valilik ve paydaş kurum destekli projelerin yaygın eğitimin etkinliği açısından önemi izahattan varestedir.

-ADRB faaliyeti yapacak görevliler iletişimleri güçlü, sosyal becerileri yüksek kişiler olmalıdır (Yılmaz, 2015, s. 42).

-Mesai mefhumuna takılan ve memur zihniyeti ile hareket eden görevlilerin başarılı olması oldukça güçtür. Ayrıca insanlarla iletişim kuran din görevlisi hangi uzmanlık sahasında görev alırsa alsın kendini dinleyenlerin yani yönlendirdiği kitlenin ona güvenmesi esastır (Tetik, 2006, s. 194).

-Bölgelerde illerden seçilen din görevlilerinin yanı sıra, farkı kurum temsilcileri ve STK lar dan oluşan temsilcilerle, belli aralıklarda, beyin fırtınası, atölye çalışmaları düzenlenmelidir (Dam, 2018, s. 268).

-Başkanlık ADRB faaliyetlerini bölgesel düzeyde bazen sorunların durumuna göre yöresel çözümler sunma şekliyle koordine etmelidir.

-Oluşturulacak projeler yahut planlanacak etkinlikler bölge, şehir hatta köy özelinde olabilmelidir. (Örnek düğünlerde silah kullanılmaması yahut küfür ifade eden kelimelerin kullanılmamasının özendirilmesi vb.)

-ADRB çalışmalarında, görsel medyanın, sosyal iletişim araçlarının, tiyatro ve dramının gücünden daha etkin faydalanılmalıdır.

-Ülke genelinde bu tür etkinliklerin, gerek devlet kanalıyla gerekse STK larla maddi ve manevi yönden desteklenmesine, daha fazla geliştirilmesine katkı sağlanmalıdır.

-ADRB görevlilerinin Aile Danışmanlığı eğitimi alması sağlanmalıdır.

-Büro görevlilerinin çalışma alanlarıyla ilgili master yapımları zorunlu tutulabilir.

Kaynakça

- Aydın, M. Ş. (2008). *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kuran Kursu*. Ankara: DİB Yayınları.
- Dam, H. (2018). Din Eğitiminde İlke ve Yöntemler. *Din Eğitimi* (s. 237-274). içinde İstanbul: Lisans.
- <https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/Detay/100/sosyal-hizmet-kurumlar%C4%B1nda-din%C3%AE-dan%C4%B1%C5%9Fmanl%C4%B1k-manevi-destek-faaliyetleri>. (2018, 12 17). www.diyaret.gov.tr adresinden alınmıştır
- <https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/Detay/99/aile-ve-dini-rehberlik-b%C3%BCrolar%C4%B1>. (2018, 12 16). Diyanet İşleri Başkanlığı Web Sitesi: www.diyaret.gov.tr adresinden alınmıştır
- Müftüoğlu, Ö. (2012). *Bugün'ün Müslümanın Kur'anla İletişimi*. Ankara: Otto.
- Özdemir, S. (2014). Sosyal Hizmetlerde Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri. N. A.-M. Köylü (Dü.) içinde, *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri* (s. 209-230). İstanbul: Ensar.
- Peker, H. (2014). ADRB'da Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri. *Dini Danışmanlık ve Din Hizmetleri* (s. 301-320). içinde İstanbul: Ensar.
- Tetik, H. (2006). Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlileri Cemaat İletişiminin Önemi. H. Köken içinde, *Din Hizmetlerinde Yöntem ve Verimlilik* (s. 190-204). Ankara: DİB Yayınları.
- Yılmaz, H. K. (2015). Din Görevlisinde Bulunması Gereken Nitelikler. *Din Görevlisi Rehberi* (s. 17-48). içinde Ankara: DİB Yayınları.